

ІМВ

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН**

**ВИПУСК 130
ЧАСТИНА II**

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**ВИПУСК 130
(частина II)**

ACTUAL PROBLEMS OF INTERNATIONAL RELATIONS

Науковий часопис «Актуальні проблеми міжнародних відносин»
індексується в міжнародній наукометричній базі
Index Copernicus з 2015 року

ISSN 2308-6912

КИЇВ – 2017

Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць.
Випуск 130 (частина II).

К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
Інститут міжнародних відносин, 2017. – 143 с.

У Збірнику публікуються статті учасників міжнародної науково-практичної конференції «Вплив Реформації на державотворення та економічний розвиток: уроки для України», яка відбулась в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка 26 травня 2017 року.

Розраховано на викладачів, наукових співробітників, аспірантів та студентів.

Редакційна колегія

Головний редактор: Копійка В. В., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

1-ий заступник головного редактора (науковий редактор): Дорошко М. С., доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

2-ий заступник головного редактора: Хмара М. П., кандидат економічних наук, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Відповідальний редактор: Макеснко Л. Ф., Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Члени редакційної колегії

Арнольд Райнер, доктор юридичних наук, професор, Регенсбурзький університет (м. Регенсбург, Федеративна Республіка Німеччина).

Балюк Валенти, доктор політичних наук, професор, Університет Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Республіка Польща).

Вергун В. А., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Губерський Л. В., доктор філософських наук, академік НАН України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Дайнеко В. В., кандидат філологічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Довгерт А. С., доктор юридичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кисіль В. І., доктор юридичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Коппель О. А., доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Крижанівський В. П., доктор історичних наук, професор.

Крушинський В. Ю., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кремона Маріз, доктор юридичних наук, професор, Європейський академічний інститут (м. Флоренція, Італійська Республіка).

Лещенко Лариса, доктор політичних наук, професор, Вроцлавський університет (м. Вроцлав, Республіка Польща).

Манжола В. А., доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Матвієнко В. М., доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Муравйов В. І., доктор юридичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Перепелиця Г. М., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Пирожков С. І., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України.
Пузанов І. І., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Рижков М. М., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Рогач О. І., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Сіскос Євангелос, доктор економічних наук, професор, Державний технологічний навчальний інститут (м. Касторія, Грецька Республіка).
Скорород Ю. С., доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Філіпенко А. С., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Фурса С. А., доктор юридичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
Шемшученко Ю. С., доктор юридичних наук, професор, академік НАН України.
Циганов С. А., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Шляхта Богдан, доктор політичних наук, професор, Ягеллонський університет (м. Краків, Республіка Польща).
Шнирков О. І., доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Адреса редакційної колегії:

04119, Київ, вул. Мельникова, 36/1, Інститут міжнародних відносин.
тел. 044-483-11-25.

Збірник наукових праць «Актуальні проблеми міжнародних відносин» заснований у 1996 році. Засновник: Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Збірник наукових праць включено до переліку наукових фахових видань України в галузі політичних, юридичних і економічних наук.

Наказ Міністерства освіти і науки України № 241 від 09. 03. 2016 р.

Науковий часопис «Актуальні проблеми міжнародних відносин» індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus з 2015 року.

Електронну версію видання розміщено на сайті «Актуальні проблеми міжнародних відносин» за адресою <http://journals.iir.kiev.ua> і передано до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на депозитарне зберігання та представлення на порталі наукової періодики: <http://www.nbuv.gov.ua>.

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за добір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен власних, коректність перекладу на іноземну мову та інших відомостей.

Всі права застережені. All right reserved. При цитуванні обов'язкове посилання на Збірник наукових праць «Актуальні проблеми міжнародних відносин».

© Інститут міжнародних відносин. 2017.

УДК 21

**ДО ПИТАННЯ ПРО ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ
ПРОТЕСТАНТСЬКОГО ВЧЕННЯ****ABOUT THE ECONOMIC ASPECT
OF THE PROTESTANT DOCTRINE****К ВОПРОСУ ОБ ЭКОНОМИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ
ПРОТЕСТАНТСКОГО УЧЕНИЯ****Тимчик О. А.**

Кандидат педагогических наук, доцент кафедры управления факультета информационных технологий та управління Київського університету імені Бориса Грінченка. E-mail: eletim@ukr.net

Белая О. М.

Кандидат исторических наук, начальник відділу використання інформації документів та інформаційних технологій Державного архіву Київської області. E-mail: obela@ukr.net

Тымчык О. А.

Ph.D., Associate Professor of management department of faculty of information technologies and management of Borys Grinchenko Kyiv University. E-mail: eletim@ukr.net

Bielaia O. M.

Candidate of Historical Sciences, the head of department of use of documents' information and information technologies of the State Archive of Kyiv region. E-mail: obela@ukr.net

Тымчик Е. А.

Кандидат педагогических наук, доцент кафедры управления факультета информационных технологий и управления Киевского университета имени Бориса Гринченко. E-mail: eletim@ukr.net

Белая О. Н.

Кандидат исторических наук, начальник отдела использования информации документов и информационных технологий Государственного архива Киевской области. E-mail: obela@ukr.net

Анотація. *Стаття презентує окремі економічні аспекти протестантського віровчення, які знайшли свій прояв у господарській діяльності релігійних громад. Протестантські вчення роз'яснювали питання економічної поведінки християнина, зміст його господарської діяльності в умовах капіталізму. Завдяки релігійній міграції ідеї та практичне втілення протестантської господарської етики розповсюджувалися на українських землях. Сільські громади протестантів демонстрували значні господарські успіхи. Міським релігійним громадам також були необхідні економічні дії для забезпечення свого існування. У статті вперше введені до наукового обігу документи Державного архіву Київської області, які надають уявлення про діяльність протестантських громад міста Києва у 1918-1920-х рр. – баптистів, християн-адвентистів сьомого дня, євреїв-євангелістів, євангельсько-лютеранської громади, латишів-лютеран та ін. У статутах цих громад й акті ревізії фінансів Київської громади християн-баптистів подані відомості про органи управління, ведення фінансової документації, рух грошових коштів, джерела фінансування громад. Угоди про прийняття у користування молитовних будинків та описи предметів релігійного культу і майна дозволяють визначити права громад на володіння, користування, розпорядження рухомим і нерухомим майном. У сучасних ста-*

тут протестантських громад закладені основи для широкої господарської діяльності, яка має знаходити своє втілення у християнському способі здійснення підприємництва.

Ключові слова: релігія, протестантизм, громада, статут, економічна діяльність, підприємництво.

Abstract. The article tells about specific economic aspects of the Protestant faith, which have been represented in the economic activity of religious communities. Protestant doctrine explained the issues of economic behavior of Christian, the content of his economic activity in the world of capitalism. Due to the religious migration, ideas and practical realization of Protestant economic ethic were being distributed in Ukrainian lands. Rural communities of Protestants demonstrated significant commercial success. Municipal religious communities also needed some economic steps to ensure their existence. For the first time the documents of the State Archive of Kiev region, that provide an unique impression about activity of the Protestant community in Kyiv in 1918-1920's – Baptists, Christians-Adventists of Seventh Day, Jews-Evangelicals, community of Evangelicals-Lutherans, Latvians-Lutherans and others, are being introduced into scientific circulation. The manuals of these communities and the certificate of finance audit of Kyiv community of Baptists provide information about the management authorities, the conduct of financial records, cash flows, the sources of communities' funding. The agreements on the acceptance for use of worship houses and the descriptions of religious items and property of community can help scientists to determine the communities' rights to own, use and dispose the movable and immovable property. The present Protestant communities' manuals have a foundation for the broad economic activity, which should find its realization in the Christian way of business operation.

Key words: religion, Protestantism, community, manual, economic activity, business.

Аннотация. Статья представляет отдельные экономические аспекты протестантского вероучения, которые нашли свое проявление в хозяйственной деятельности религиозных общин. Протестантские учения разъясняли вопросы экономического поведения христианина, содержание его хозяйственной деятельности в условиях капитализма. Благодаря религиозной миграции идеи и практическое воплощение протестантской хозяйственной этики распространялись в украинских землях. Сельские общины протестантов демонстрировали значительные хозяйственные успехи. Городским религиозным общинам также были необходимы экономические действия для обеспечения своего существования. В статье впервые введены в научный оборот документы Государственного архива Киевской области, которые дают представление о деятельности протестантских общин города Киева в 1918-1920-х гг. – баптистов, христиан-адвентистов седьмого дня, евреев-евангелистов, евангелическо-лютеранской общины, латишей-лютеран и др. В уставах этих общин и акте ревизии финансов Киевской общины христиан-баптистов представлены сведения об органах управления, ведения финансовой документации, движение денежных средств, источники финансирования общин. Соглашения о принятии в пользование молитвенных домов и описания предметов религиозного культа и имущества позволяют определить права общин на владение, пользование, распоряжение движимым и недвижимым имуществом. В современных уставах протестантских общин заложены основы для широкой хозяйственной деятельности, должно находить свое воплощение в христианском образе осуществления предпринимательства.

Ключевые слова: религия, протестантизм, общество, устав, экономическая деятельность, предпринимательство.

Постановка проблеми. У сучасних умовах склалася широкомасштабна система взаємодії релігійних організацій з економікою практично в усіх державах світу. У країнах, незалежно від домінуючого віросповідання, релігія економічно присутня в багатьох аспектах суспільного і господарського життя.

Система взаємодії релігії та економіки формувалася протягом століть, породжуючи у різні історичні періоди ті чи інші форми. При аналізі цієї системи національні та державні кордони зникають, оскільки релігії розповсюджуються у різних країнах, зберігаючи при цьому свої сутнісні економічні прояви.

З цього приводу слушною є судження С. Булгакова: «Не можна відокремити від духовного життя будь-яку сторону взагалі, господарську чи іншу. Існує не одна лише людина економічна взагалі; кожна епоха має свою економічну людину; і релігійна особистість має і в господарському житті певне значення. Кожна релігія має свою практичну етику, яку вона включає і в господарське життя» [1, 844]. Отже, як кожне релігійне вчення, протестантизм несе нормативне економічне навантаження, визначаючи межі, у яких може здійснюватися господарська діяльність людини.

Мета статті – проаналізувати окремі прояви господарської діяльності протестантських громад відповідно до декларованих економічних ідей протестантизму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Економічним аспектам окремих релігійних учень та господарській діяльності релігійних організацій приділялася увага у дослідженнях А. Колодного, В. Єленського, В. Любашенко, О. Шкрібітько, В. Ульяновського, І. Сарданашвілі, К.-Х. Пешке, Ф. Фукуями, С. Гантінгтона, Й. Хеффнера, Чень Кайке, Є. Жернова, В. Керова, Т. Ташимова, В. Калабіна та багатьох інших вітчизняних і зарубіжних науковців. Однак питання економічних проявів релігійної діяльності, реалізації релігійно-економічних настанов у конкретних історичних умовах, релігійної мотивації трудової діяльності, зокрема, міських релігійних громад, залишаються недостатньо розкритими.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом часу кожна велика священна книга отримувала своє продовження і тлумачення послідовниками вчення. Пристосування давніх релігійних законів до змін сучасного життя дозволяло дати роз'яснення щодо господарських питань. При цьому основи обговорювалися, тлумачилися окремі положення і в результаті визначалися нові економічні догмати. Ідеї застосування релігійних догм отримували розвиток у реальних господарських умовах, внаслідок чого виникали окремі напрями релігійних економічних вчень.

Модифікація базових релігійно-економічних норм відбувалася не тільки еволюційним шляхом, що передбачало роз'яснення богословів щодо застосування релігійних настанов у нових економічних умовах, але й шляхом революційним – створенням нових релігійних течій. Історичним прикладом такого перевороту є формування протестантизму.

Як зазначав Людвіг Фейербах, протестантизм спростив зміст релігії, розклав її на прості, суттєві складові частини, звільнив від множини безглузвих обрядів, перетворив на справу розуму, на пряму думку, і в такий спосіб спрямував життєву силу та діяльність людини, поглинену церквою, на розумні, реальні цілі, світ і науку. Філософія нового часу знайшла в протестантизмі всесвітньо-історичне буття і вільний плідний розвиток [6, 78-79].

У вченні протестантизму отримали роз'яснення питання економічної поведінки християнина, зміст його господарської діяльності в умовах капіталізму. Протестантизм здійснив вплив на розвиток економічної теорії XVI-XVIII ст. Якщо до появи протестантського вчення економічні питання осмислювалися католицькими і православними теологами з моральної точки зору, то у протестантських країнах виникають перші економічні школи,

які розглядають можливості отримання вигоди, не апелюючи при цьому до моральної сторони проблеми.

Сучасні дослідники А. Юревич та І. Цапенко відзначають, що з протестантської етики виростають спільні для розвитку науки і бізнесу корені. Серед умов формування підприємництва Нового часу, породжених протестантською етикою, вони називають: індивідуалізм, тобто самотійність, незалежність і відповідальність особи; сумлінне ставлення до праці; культ терпіння, що передбачає помірність, утримання, самодисципліну; прагматизм і утилітаризм; ідеї свободи, рівності, що сприяли розвитку вільного підприємництва, утвердженню рівноправ'я підприємців, поваги один до одного, чесності та взаємної відповідальності; раціоналізм, який привчав людей до накопичення прибутку, самообмеження, відмови від нерациональних витрат, що зробило можливим акумуляцію капіталу та його розумне розміщення [8].

Завдяки релігійній міграції ідеї та практичне втілення протестантської господарської етики розповсюджувалися на українських землях. Господарські успіхи переселенців-протестантів забезпечувалися привезеним капіталом, передовими сільськогосподарськими знаряддями праці, пільгами, отриманими від уряду. Помітним також був їх вплив на процеси відтворення робочої сили. Протестанти організували мережу навчальних закладів для дітей, передавали місцевому населенню навички передового господарювання, організовували товариства, які мали за мету узагальнення і розповсюдження досвіду господарювання у різних його галузях – шовківництві, лісництві, гуральництві, вівчарстві тощо.

Активна господарська діяльність протестантських громад продовжувалася деякий час після встановлення в Україні радянської влади. Певна річ, їх успіхи у сільськогосподарській діяльності були помітнішими, ніж економічна діяльність міських громад. Відома дослідниця В. Любащенко представила великий масив фактів діяльності сільськогосподарських комун в Україні у 1920-х рр.

Проте для облаштування життя міської релігійної громади чинити певні економічні дії було необхідно.

У фондах Державного архіву Київської області зберігається ряд документів, які містять відомості про діяльність протестантських громад міста Києва у 1918-1920 рр. Це Статути Київської громади баптистів (1918 р.), Першої київської громади християн-адвентистів сьомого дня (1918 р.), Київської громади євреїв-євангелістів (1918 р.), Західно-російського союзу християн-адвентистів 7-го дня (1920 р.), Київської євангельсько-лютеранської громади (1920 р.), релігійного товариства латишів-лютеран у м. Києві (1920 р.), а також Акт ревізії фінансів Київської громади християн-баптистів (1919 р.), Угода віруючих громадян м. Києва з Київським губвиконкомом про прийняття у користування молитовного будинку 1-ї Київської громади адвентистів 7-го дня (1919 р.), Опис предметів релігійного культу та майна 1-ї Київської громади (російсько-польської) адвентистів 7-го дня (1919 р.) і документи про передавання євангельсько-лютеранської церкви у м. Києві в користування євангельсько-лютеранської громади (1919 р.) та молитовного будинку у м. Києві в користування Латишській лютеранській релігійній громаді (1919 р.).

Документи засвідчують наявність у громадах посад скарбничого, касира. Так, параграфом 19 Статуту Київської громади євреїв-євангелістів зазначено, що громада обирає голову, секретаря та скарбничого. Відповідно до параграфу 21, скарбничий завідує громадською касою, приймає членські внески і веде касові книги згідно постанов Ради громади.

Ведення касових книг перевіряла ревізійна комісія, яка обиралася Загальними зборами. Параграфом 22 вищезазваного статуту встановлювалося, що ревізійна комісія у складі трьох осіб має перевіряти касові книги не менш як один раз на рік [12].

Крім того, фінансову документацію протестантських громад перевіряли уповноважені органи державної влади. Вони мали на меті виявлення грошових коштів і матеріальних цінностей для подальшої реєстрації. Про перевірку свідчить Акт ревізії рахівництва і каси Київської громади євангельських християн-баптистів. У ньому зазначено, що 23 червня 1919 р. фінансово-ревізійна комісія підвідділу з ліквідації майна релігійних установ (ЛІРУ) колегії соціального забезпечення прибула до помешкання громади (вул. Жилянська, 104, м. Київ) для перевірки звітності по грошовим оборотам. Голова громади пред'явив прибутково-витратну книгу. Комісія відмітила, що книга ця приватного характеру, ніким не завірена, записи помісячні, ведуться переважно олівцем, залишок на 16 червня 1919 р. складає 7311 рублів 57 копійок. Фінансово-ревізійна комісія констатувала наявність у касира громади кредитних білетів на цю суму, а також про відсутність золота, платини, дорогоцінного каміння та інших коштовностей. В акті був відображений рух грошових сум і надходжень до громади з січня 1919 р. по 16 червня 1919 р. [21].

Джерелом надходження коштів в касу громади були переважно десятина і пожертви. Так, у параграфі 9 Статуту Київської євангелічно-лютеранської громади зазначено, що кошти утворюються від: а) добровільно принесених членами громади десятин; б) всякого роду пожертв для бідних, хворих, для утримання службових приміщень тощо [19].

Київські протестантські громади також отримували допомогу від закордонних релігійних організацій. У параграфі 7 Статуту Київської громади євреїв-євангелістів зазначено, що вона виникла завдяки підтримці англійської Мальдмейської місії по розповсюдженню євангельських істин серед євреїв. Місія може користуватися приміщенням громади та її коштами, а директор місії та його помічник також мають переважне право голосу у справах громади [12].

Кошти громади витрачали на соціальні потреби, а також на утримання молитовних приміщень. Так, в угоді віруючих громадян міста Києва з губвиконкомом про прийняття у користування молитовного будинку Першою Київською общиною Адвентистів сьомого дня (пункт 4) записано, що віруючі зобов'язуються зі своїх коштів здійснювати поточні витрати, пов'язані з утриманням храму, зокрема, по ремонту опалення, охороні, оплаті боргів та інше. Також громада приймала за описом майно (56 предметів, які знаходилися у храмі) та зобов'язувалася витрачати кошти на його утримання [14].

За останній період в Україні відбулися фундаментальні зміни у політичній та економічній системах. Основоположним фактором, який модифікував характер і джерела розвитку національного господарства, став процес переходу до ринкових відносин. Найважливішою рисою цього процесу є поява нових економічних суб'єктів, достойне місце серед яких займають протестантські релігійні організації.

Перебудова структури економіки надає можливість удосконалювати внутрішню структуру релігійних організацій, формувати їх економічну незалежність, досягати певного стабільного економічного зростання. Зміни в економіці створюють умови для нової поведінки релігійних організацій як суб'єктів господарювання, що акумулювали історичний і новітній господарський досвід діяльності релігійних установ інших держав з ринковою економікою. Стосовно цих суб'єктів господарювання докорінно змінилася позиція держави і певним чином склалося позитивне середовище, в якій держава грає роль скоріше помічника, ніж протидіючої сили. Відповідно, статuti сучасних протестантських громад набагато більше приділяють уваги економічним питанням. Так, у Статуті релігійної громади Церкви Євангельських Християн-Баптистів «Фіміам» м. Луцька (розділ 5) зазначено наступне.

Церква володіє, користується і розпоряджається майном, яке належить їй на праві власності. У її власності можуть бути будівлі, предмети культу, об'єкти виробничого, со-

ціального і добродійного призначення, транспорт, кошти та інше майно, необхідне для забезпечення її діяльності. Церква має право власності на майно, придбане або створене нею за рахунок власних коштів, пожертвуване громадянами, організаціями або передане державою, а також придбане на інших підставах, передбачених законом. У власності Церкви також може бути майно, що знаходиться за межами України. Церква має право звертатися за добровільними фінансовими та іншими пожертвуваннями й отримувати їх, але не проводить примусового обкладання віруючих. Фінансові та майнові пожертвування, як і інші доходи Церкви, не оподатковуються.

Кошти Церкви складаються із добровільних пожертвувань, внесків за заповітами в Україні та за її межами. Ці кошти витрачаються на досягнення статутних завдань Церкви, оплату праці духовних і господарських працівників, а також на добровільні пожертви та внески. Розпорядниками церковних коштів є пастори (пресвітери) Церкви разом з дияконами та членами керівних органів Церкви.

Церква має право використовувати для своїх потреб будівлі і майно, що надаються їй на договірних засадах державними, громадськими організаціями або громадянами, а також здійснювати будівництво культових та інших споруд у порядку, встановленому чинним законодавством для об'єктів цивільного призначення.

Церква може продавати, дарувати, передавати за заповітом, давати в користування (здавати в оренду) майно, що їй належить.

Як суб'єкт цивільного права, Церква відповідає своїм майном за свої зобов'язання і не відповідає за зобов'язання інших організацій чи підприємств (закладів), що є складовою Церкви або діють при ній як громадські організації, мають власні статuti, зареєстровані у встановленому Законом порядку. Також Церква не несе відповідальності за зобов'язання окремих її членів.

Церква здійснює користування землею у порядку, встановленому «Земельним Кодексом України» та іншими законодавчими актами України. Вона має право на використання складських приміщень для зберігання та розповсюдження гуманітарної допомоги, релігійної літератури, предметів релігійного призначення тощо.

Для здійснення прозорої фінансової діяльності Церква створює Ревізійну комісію, що складається з Голови Ревізійної комісії, керівника адміністративного відділу, бухгалтера та інших членів Церкви, які мають відповідну освіту.

У Розділі 6 того ж Статуту визначені трудові правовідносини у Церкві. Вона має право приймати на роботу громадян. Умови праці встановлюються за угодою між Церквою і працівником та визначаються трудовим договором, який укладається у письмовій формі, реєструється у встановленому порядку. У такому ж порядку реєструються документи, що визначають умови праці служителів Церкви [22].

В основі розуміння економіки сучасними протестантами лежать біблійні положення щодо права власності, сумлінної праці, свободи підприємництва, благодійництва. Право власності дане Богом для земного добробуту людей. Приватна власність об'єднала в собі два види відносин, у які вступає людина: право керувати власністю Бога (взаємини людини і Бога), а також міжлюдські відносини при використанні цих ресурсів в земному житті. Творець стверджує законність цих відносин, що обумовлює відсутність протиріччя при виконанні людиною волі Божої.

Праця людини має першочергове значення серед всіх інших елементів економічного життя, оскільки у процесі праці формується і розвивається людська особистість. З моменту сотворіння людини праця є природним елементом її життя, невід'ємною частиною початкового плану Божого. Завдяки праці людина може задовольняти свої матеріальні потреби, а також дбати про тих, хто не здатний заробляти собі на життя.

Святе Письмо позитивно висловлюється про заповзятливу, старанну діяльність, у якій реалізуються свобода, ініціатива й відповідальність людини, а також дає низку попереджень і порад. У протестантській етиці споконвічно цінувалися скромність і помірність у всьому, що не могло не позначитися на розвитку підприємництва, причому відповідального і вільного.

Ревна праця та заповзятливість повинні винагороджуватися. У господарській діяльності це відбувається через отримання доходу і прибутку, а також у вигляді морального задоволення від реалізації своїх здібностей. З християнської точки зору, прибуток, одержуваний у процесі праці, – не спосіб накопичення для потішання власної жадібності та егоїзму, але можливість послужити благу – своєму, своїй сім'ї й ближніх. Підприємець зобов'язаний розуміти – все, що він має, належить Господу. Бог же, як Батько, піклується про всіх людей і очікує, що блага, які Він довірив підприємцеві, будуть раціонально використані не тільки ним самим, але й служитимуть загальній користі.

Проблеми сучасної економіки турбують очільників протестантських церков України. Так, 2005 р. тодішній Глава Всеукраїнського союзу об'єднань євангельських християн-баптистів Г. Комендант відзначив, що серед українських протестантів бізнесменів мало і пояснив це наступними причинами: українські протестанти не мали досвіду участі у ринковій економіці, бо ніколи не жили за принципом «мета виправдовує всі засоби»; ті, хто починали бізнесову діяльність, швидко відійшли від неї, вважаючи, що не місце чесній богобоязливій людині там, де нічого не робиться за законом [2].

Протестантські церкви не тільки хочуть запровадити релігійну мораль у бізнесове середовище, але й прагнуть виховати підприємців у релігійній сфері. Наприклад, 2002 р. була створена Асоціація Підприємців Адвентистів сьомого дня. Програма розвитку Асоціації передбачає створення єдиної інформаційної бази підприємств, консультативну та юридичну підтримку їх бізнесу, організацію юридичної особи, що об'єднує фермерські господарства адвентистів для їх входження до сільськогосподарської асоціації України. Церква Адвентистів сьомого дня видає журнал «Управитель», присвячений християнському способу життя для бізнесменів.

При Всеукраїнському Союзі Церков Віри Євангельської створено відділ християн-підприємців. Завідувач відділу А. Мельник визнав, що в Церкві ще не всі сприймають основну ідею цієї структури, вважаючи, що бізнес – це гріх. «Але час показує, що якщо Бог не підніме «Давидів» з числа багатих людей, то надалі буде дуже важко щодо росту і устрою церков. Кількість церков росте, а допомога із Заходу зменшується. ... Людина працювати в бізнесі християнськими методами без керівництва Духа Святого не зможе» – зазначив А. Мельник [9].

Може скластися враження, що активна діяльність протестантських церков у пострадянській Україні і збільшення кількості вірян-протестантів сприятиме ствердженню протестантської трудової етики і, зрештою, приведе до розвитку української економіки до рівня розвинутих країн Європи і Америки. Проте знана дослідниця протестантизму в Україні В. Любащенко слушно зауважила, що відсутність соціальних передумов і статусна маргінальність протестантизму роблять ілюзорними оптимістичні прогнози щодо його ролі в економічному піднесенні України. Господарські успіхи німецьких колоністів XVIII-XIX ст. або протестантів у 1920-х рр. тут не є показовими. Мотив праці баптиста, п'ятидесятника, адвентиста – не у «буржуазній бережливості» чи збагаченні, що не відповідає ідеалу Христа. Не йдеться тут і про «нове суспільство», яке можливе лише у Царстві Божому. Для протестанта самоцінність праці – у втіленні Христових завітів та уподібненні Христу. При цьому трудова етика набуває особливого євангельського загост-

рення, а суспільна упослідженість послідовників Христа постає її головним економічним рушієм [4].

Співзвучною у цьому контексті ми вважаємо думку відомого американського політолога С. Гантінгтона, який у праці «Зіткнення цивілізацій» стверджує: розповсюдження західних ідеалів і норм не приводить ані до виникнення загальної цивілізації, ані до вестернізації незахідних суспільств [7, 13].

Висновки. Протестантизм відіграє важливу роль у релігійному житті сучасної України. Для нього характерні висока місіонерська активність, дотримання моральних принципів, особливе ставлення до праці, високий рівень залучення віруючих до життя релігійних громад, етика соціального служіння. Протестантизм допомагає суспільству, що модернізується, виробити особливий тип економічної поведінки. Орієнтація протестантів на досягнення життєвого успіху добре вписується в логіку розвитку сучасного капіталізму, що вимагає від індивіда досить високої трудової мотивації та індивідуальної відповідальності, релігійного впливу на економіку.

Широким полем для дослідження у цій площині залишається питання як економіка зі своєю структурою і способом виробництва сприяла чи протидіяла релігійним економічним нормам і чому економічні інтереси нації відповідали релігійним приписам протестантизму.

Список використаних джерел

1. Булгаков С. Н. История экономических и социальных учений. – М. : Астрель, 2007. – 988 с.
2. Гудзик К. Служіння Богу відбувається не в церкві, а коли ми йдемо до людей // День. – 8 лютого 2005 р.
3. Любашенко В. І. Історія протестантизму в Україні: Курс лекцій. – Львів : Видавнича Спілка «Просвіта», 1995. – 350 с., 32 арк. іл.
4. Любашенко Вікторія. Протестантизм в Україні: творення стереотипів триває. – «І», № 22, 2001 року // Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/monitoring/religious_digest/16446.
5. Тимчик О. А. Економіка та релігія: теорія і практика взаємоповагу. – К. : КНТ, 2014. – 410 с.
6. Фейербах Л. История философии. Собрание произведений в трёх томах. Пер. с нем. Т. 1. – М. : «Мысль», 1967. – С. 78-79.
7. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Пер. с англ. Т. Велимеева. – М. : АСТ МОСКВА, 2006. – 571 с.
8. Юревич А. В., Цапенко И. П. Наука и бизнес // Наукоеведение. – 2000 г. – № 4. – Режим доступу: www.vivovoco.rsl.ru.
9. Благівісник. – 2004 р. – № 2.
10. Статут Київської громади баптистів (документ російською мовою) // Державний архів Київської області (далі – ДАКО), Р-1, оп. 1, спр. 186, арк. 209-210 зв.
1. Статут Першої київської громади християн-адвентистів сьомого дня (документ російською мовою) // ДАКО, Р-1, оп. 1, спр. 186, арк. 158-159.
2. Статут Київської громади євреїв-євангелістів (документ російською мовою) // ДАКО, Р-1, оп. 1, спр. 186, арк. 364-365 зв.
3. Акт ревізії фінансів Київської громади християн-баптистів (документ російською мовою) // ДАКО, Р-862, оп. 1, спр. 95, арк. 2.

14. Угода віруючих громадян м. Києва з Київським губвиконкомом про прийняття у користування молитовного будинку 1-ї Київської громади адвентистів 7-го дня (документ російською мовою) // ДАКО, Р-862, оп. 1, spr. 132, ark. 1-5.
15. Опис предметів релігійного культу та майна 1-ї Київської громади (російсько-польської) адвентистів 7-го дня (документ російською мовою) // ДАКО, Р-862, оп. 1, spr. 132, ark. 6.
16. Про передавання євангельсько-лютеранської церкви у м. Києві в користування євангельсько-лютеранської громади (документ російською мовою) // ДАКО, Р-862, оп. 1, spr. 144, ark. 59-60.
17. Про передавання молитовного будинку у м. Києві в користування Латишській лютеранській релігійній громаді (документ російською мовою) // ДАКО, Р-862, оп. 1, spr. 144, ark. 57-58 зв.
18. Статут Західно-російського союзу християн-адвентистів 7-го дня (документ російською мовою) // ДАКО, Р-1, оп. 1, spr. 184, ark. 47-48 зв.
19. Статут Київської євангельсько-лютеранської громади (документ російською мовою) // ДАКО, Р-1, оп. 1, spr. 187, ark. 245 зв.
20. Статут релігійного товариства латишів-лютеран у м. Києві (документ російською мовою) // ДАКО, Р-1, оп. 1, spr. 185, ark. 58-60.
21. Акт ревізії рахівництва і каси Київської громади євангельських християн-баптистів // ДАКО, Р-862, оп. 1, spr. 91, ark. 1.
22. Статут релігійної громади Церкви Євангельських Християн-Баптистів «Фіміам» м. Луцька. Режим доступу: <https://fimiam.lutsk.ua/church/statut.php>.

References

1. Bulgakov S. N. *Istoriya ekonomicheskikh i sotsial'nykh ucheniy*. – M. : Astrel', 2007. – 988 s.
2. Gudzik K. *Sluzhinnya Bogu vidbuvaet'sya ne v tserkvi, a koli mi ydemo do lyudey* // Den'. – 8 lyutogo 2005 r.
3. Lyubashchenko V. I. *Istoriya protestantizmu v Ukrainy : Kurs lektsiy*. – L'viv: Vidavnicha Spilka «Prosvita», 1995. – 350 s., 32 ark. il.
4. Lyubashchenko Viktoriya. *Protestantizm v Ukraïni: tvorennya stereotipiv trivaie*. – «І», № 22, 2001 roku // Rezhim dostupu: https://risu.org.ua/ua/index/monitoring/religious_digest/16446
5. Timchik O. A. *Ekonomika ta religiya: teoriya i praktika vzaiemopovagy*. – K. : KNT, 2014. – 410 s.
6. Feyerbach L. *Istoriya filosofiy. Sobranie proizvedeniy v trekh tomakh*. Per. s nem. T. 1. – M., «Mysl'», 1967. – S. 78-79.
7. Khantington S. *Stolknovenie tsivilizatsiy*. Per. s angl. T. Velimeeva. – M. : AST: AST MOSKVA, 2006. – 571 s.
8. Yurevich A.V., Tsapenko I. P. *Nauka i biznes* // Naukovedenie. – 2000 g. – № 4. – Rezhim dostupu: www.vivovoco.rsl.ru.
9. *Blagovisnik*. – 2004 r. – № 2.
10. *Statut Kyivs'koy gromadi baptistiv (dokument rosiys'koyu movoyu)* // Derzhavniy arkhiv Kyivs'koy oblasti (dali – DAKO), R-1, op.1, spr.n186, ark.n209-210zv.
11. *Statut Pershoi kyivs'koy gromadi khristiyan-adventistiv s'omogo dnya (dokument rosiys'koyu movoyu)* // DAKO, R-1, op.1, spr. 186, ark. 158-159.

12. Statut Kyivs'koy gromady itvreyv-ievangelistiv (dokument rosiys'koyu movoyu) // DAKO, R-1, op.1, spr.186, ark. 364-365 zv.
13. Akt reviziy finansiv Kyivs'koy gromadi khristiyan-baptistiv (dokument rosiys'koyu movoyu) // DAKO, R-862, op. 1, spr. 95, ark. 2.
14. Ugoda viruyuchikh gromadyan m. Kyiva z Kyivs'kim gubvikonkomom pro priynyattya u koristuvannya molitovnogo budinku 1-y Kyivs'koy gromadi adventistiv 7-go dnya (dokument rosiys'koyu movoyu) // DAKO, R-862, op.1, spr. 132, ark. 1-5.
15. Opis predmetiv religiynogo kul'tu ta mayna 1-ï Kyivs'koi gromadi (rosiys'ko-pol's'koy) adventistiv 7-go dnya (dokument rosiys'koyu movoyu) // DAKO, R-862, op. 1, spr. 132, ark. 6.
16. Pro peredavannya ievangel's'ko-lyuterans'koy tserkvi u m. Kyevi v koristuvannya ievangel's'ko-lyuterans'koy gromadi (dokument rosiys'koyu movoyu) // DAKO, R-862, op. 1, spr. 144, ark. 59-60.
17. Pro peredavannya molitovnogo budinku u m. Kyevi v koristuvannya Latishs'kiy lyuterans'kiy religiyniy gromadi (dokument rosiys'koyu movoyu) // DAKO, R-862, op. 1, spr. 144, ark. 57-58 zv.
18. Statut Zakhidno-rosiys'kogo soyuzu khristiyan-adventistiv 7-go dnya (dokument rosiys'koyu movoyu) // DAKO, R-1, op. 1, spr. 184, ark. 47-48 zv.
19. Statut Kyivs'koy evangel's'ko-lyuterans'koy gromadi (dokument rosiys'koyu movoyu) // DAKO, R-1, op. 1, spr. 187, ark. 245 zv.
20. Statut religiynogo tovaristva latishiv-lyuteran u m. Kyevi (dokument rosiys'koyu movoyu) // DAKO, R-1, op. 1, spr. 185, ark. 58-60.
21. Akt revizii rakhivnitstva i kasi Kyivs'koy gromadi yevangel's'kikh khristiyan-baptistiv // DAKO, R-862, op. 1, spr. 91, ark.1.
22. Statut religiynoï gromadi Tserkvi Yevangel's'kikh Khristiyan-Baptistiv «Fimiam» m. Luts'ka. Rezhim dostupu: <https://fimiam.lutsk.ua/church/statut.php>

ЗМІСТ

Копійка В. В. Передмова	4
Smith V. L., Sheremeta R. M. The impact of the reformation on the economic development of Western Europe	6
Kistersky L. L. From Adam Smith to Vernon Smith: Lessons for Ukraine	23
Унгурян П., Романенко О., Хмара М. Реформація і відповідальне управління	34
Бергун В. А. Економічна нобелелогія ХХІ століття: напрями і проблеми наукових досліджень	44
Тимчик О. А., Бєлая О. М. До питання про економічний аспект протестантського вчення	54
Пузанов І. І. Еволюція зовнішньої торгівлі через призму Біблійних моральних цінностей	64
Lyrova T. V. Approach to financial reforms in Ukraine for eurointegration: unconventional view	85
Львова О. Л., Романенко О. А. Європейська Реформація та Україна: економіко-правовий вимір розвитку сучасної держави	91
Lyrova T. V., Kistersky K. A. The innovation imperative for Ukraine	104
Француз-Яковець Т. А., Шеляженко Ю. В. Роль реформації в утвердженні міжнародно-правового ідеалу особистої автономії	111
Nosova O. V. Corporate social responsibility in multinational corporations	122
Липов В. В. Реформація та реформування вищої освіти в Україні: інституційна складова	132

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Збірник наукових праць

ВИПУСК 130 (частина II)

Заснований в 1996 році.

Засновник: Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Свідectво про державну реєстрацію: К1 № 292 від 05.11.1998 р.

Науковий редактор: **Дорошко М. С.**, доктор історичних наук, професор.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Протокол № 9 від 27 квітня 2017 року.

Підписано до друку 22. 05. 2017 року.
Наклад 100 прим.

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Тел. 044-483-11-25
Сайт: <http://journals.iir.kiev.ua>